

De sista fartygen från Thorskog.

En bit in på 1920-talet, alltså för hundra år sedan, byggde Thorskogs Mekaniska Verkstad och Skeppsvarv de sista båtarna. Under varvets glansperiod omkring 1900 tillverkade de 7-8 fartyg varje år, men efter första världskriget minskade efterfrågan på nytt tonnage drastiskt och det blev kärva tider för varvsindustrin. I vårt område drabbades ju också Södra Garn Varvs AB som trots stora investeringar inte kom igång med något fartygsbygge. Thorskog drabbades särskilt hårt eftersom det i första hand var ett nybyggnadsvarv. De hade varken slip eller docka och kunde alltså inte torrsätta fartyg. En torrdocka var påbörjad norr om varvet, men den blev aldrig färdigställd. För att behålla en del av arbetarna och därmed kunskapen byggde varvet båtar på spekulation, som man hoppades kunna sälja under tiden de byggdes. Trots det var många arbetare permitterade under större delen av året. Några av de nybyggda fartygen blev liggande vid varvet och såldes inte förrän i samband med avvecklingen år 1926.

1922 byggde varvet en bogserbåt som fick namnet Arne. Den var 14,9 m lång och 3,85 m bred och hade ett djupgående på 1,8 m. Bruttodräktigheten var 22 ton och den utrustades med en 2-cylindrig kompondångmaskin på 80 ihk tillverkad på Thorskog. Arne blev inte liggande vid varvet utan såldes till Ludvig Gustafsson, Husby, Stockholm. I början av januari 1923 sålde han Arne och några pråmar till Lina Tegelbruk, som låg strax norr om Södertälje och ingick i AB Mälardalens Tegelbruk. Namnet ändrades till Mälardalen II och den drog pråmar lastade med färdigt tegel fram till mitten av 1950-talet. Då köpte Gösta Åstedt i Köping fartyget. Ångmaskinen från Thorskog byttes mot en 2-cylindrig Seffle tändkulemotor på 140 hk. Nu fick båten namnet Mälärö och hemmahamn blev Köping. Den sysselsattes mest med bogsering av timmer på Mälaren. I mitten av 1960-talet installerades en ny 3-cylindrig Sefflemotor på 180 hk. I slutet av 1970-talet köpte Mälärö Dyk & Bogsertjänst AB i Oxelösund bogserbåten och den användes yrkesmässigt som dyk- och bogserbåt fram till 1986. Sedan var det några olika ägare innan Claes Wåhlin i Bromma köpte Mälärö 1998. Han använde den som fritidsbåt. År 2002 blev Per Olof Marklund ägare. Mälärö är numera K-märkt och har Norr Mälärstrand i Stockholm som hemmahamn.

Bogserbåten Hamnen II byggdes år 1923 och köptes sedan av Kristinehamns stad där den var kvar till 1941 då Marinförvaltningen köpte den. Namnet ändrades då till Stina och hemmahamn blev Karlskrona Örlogsvarv. Där blev den kvar till 1958 då A. Källström i Västervik köpte den.

Thorskogsbogseraren Stina.

1924 byggdes bogserbåten Nicke. Den kölsträcktes 25 januari 1924 och sjösattes den 23 maj. Båten blev sedan liggande vid varvet till i maj 1926 då den såldes till Ume Älvs Bogseringsaktiebolag i Umeå.

Den 28 maj 1926 fanns följande tidningsartikel i Västerbottens-Kuriren:

”Den 25:e dennes levererades från Thorskogs mek. verkstad, verkstadens 214:e nybyggnad, bogserångaren Nicke, beställare Ume Älvs bogseringsaktiebolag. Redare hr J. Wickberg. Visserligen är ej fartyget av någon större storlek, men genom beställningens karaktär av ett erkännande åt verkstadens arbete och ett återkommande, sedan beställaren grundligt utprovat ett till dem från varvet förut levererat fartyg av ungefär samma storlek, kan varvet skatta sig lyckligt att få leverera denna båt. Fartyget är en isbrytande bogserbåt av den större s.k. Isbjörnstypen, av vilken verkstaden levererat ett 50-tal.

Dimensionerna äro: L 53'7”, B 14'½”, D 7'11½”. Båten är synnerligen kraftigt isförstärkt med mellanspant, sidostringers etc. för sitt hårda arbete i Bottenhavsisarna. Utrustning och inredning äro anpassade för inre kustfart och får en besättning av 7 man. Till utrustningen höra bland annat kabelångwünsch, ankarspel, nersänkbar mast, klosett etc. Maskinen, en compound ytkondensering 11”-18”x16” av Thorskogs-typ, har vid företagen provtur lämnat enastående resultat. Vid normal gång indikerar maskinen c:a 130 hästkrafter och vid företagen kolmätning uppnåddes en kolförbrukning av endast 0,58 kg kol per hästkraft, mot kontrakterade 0,85 kg. Med denna stora prisbillighet i drift kommer därtill en ovanligt snabb maskinmanövrering, varför Thorskogsmaskinerna äro synnerligen lämpliga till bogserings- och kanalbåtar. Beställarens representanter uttryckte också sin stora belåtenhet med de goda resultaten.

Verkstaden, som de senare åren, på grund av depressionen inom yrket, inskränkt driften ser för närvarande ljust på framtiden och kan notera ökade förfrågningar och arbetstillfällen.”

Så långt tidningsartikeln. Det Thorskogsbygge som man grundligt utprovat tidigare var bogserbåten Atlas som byggdes 1919 och köptes av Ume Älvs Bogseringsaktiebolag år 1920.

Nicke såldes 1937 till AB Umeå Trämassfabriker som i slutet av 1940-talet uppgick i Bowaters Svenska Trämassfabriker. I början av 1960-talet byggdes Nicke om på Mohögs Mekaniska Verkstad. Då byttes ångmaskinen från Thorskog ut mot en 3-cylindrig Alphadiesel på 320 hk. Nicke var kvar i Västerbotten till 1988 då Marin & Maskin i Stockholm AB köpte den och året därpå såldes Nicke vidare till Finland. Där fanns Nicke fortfarande kvar för ett par år sedan.

Åren 1925 och 1926 byggde varvet inga fartyg, men viss reparationsverksamhet förekom. Trots allt beröm som Nicke fick i tidningsartikeln blev det alltså det sista fartyget som byggdes vid Thorskog.

Den 9 april 1926 avled Eskil Larsson 55 år gammal. Han och hans fru Ester hade inga barn och hon blev alltså ensam ägare till Thorskogs bruk. Ester, som inte hade någon erfarenhet av affärsverksamhet, försökte sälja Thorskog så fort som möjligt, men det var inte lätt att hitta någon köpare. Lösningen blev en bytesaffär där hon fick några fastigheter i Göteborg samt tomter i Mölndal och ett bolag med Johan Emil Mollstedt och Johan Helldén tog över Thorskog. I november 1926 meddelade Kommerskollegium att firman P Larsson med Thorskogs Mekaniska Verkstad och Skeppsvarv upphört. De nya ägarna hade varken kunskap eller ekonomiska resurser för att driva varvet.

Stig Bratt

Årsmötet.

Lördagen den 25 februari hade vi årsmöte i vår föreningslokal. Bert Kopp inledde med att hälsa alla välkomna. Därefter hedrades de medlemmar som avlidit under året.

Till mötesordförande valdes Kjell B. Johansson. Vi gick igenom verksamhetsberättelsen. Verksamheten under 2022 påverkades till viss del av pandemin, men inte alls i samma omfattning som tidigare år. Under hösten arrangerade vi varvs- och sjöfartskafé och arbetet med att dokumentera varven och sjöfarten har fortsatt. Föreningen hade 181 medlemmar vid årsskiftet. Verksamhetsberättelsen godkändes. Vi gick också igenom kassarapporten och den godkändes. Även revisionsberättelsen godkändes och styrelsen gavs ansvarsfrihet.

Styrelsen presenterade verksamhetsplan och budget för år 2023. Båda godkändes. Jan-Eric Nordström valdes till kassör i två år och Stig Bratt till styrelseledamot i två år. Till revisor i två år valdes Anders Gustavsson och till revisorsuppleant i ett år valdes Stig-Ingvar Persson. Lars Löfberg valdes till valberedare.

Styrelsen föreslog oförändrad medlemsavgift, alltså 125 kr, för år 2024. Mötet godkände förslaget.

Kjell B. Johansson tackade för förtroendet och förklarade årsmötet avslutat.

Sedan bjöd föreningen på kaffe och därefter berättade Kjell B. om sitt händelserika liv. Han växte i Hogstorp strax norr om Uddevalla och gick till sjöss som 15-åring. Förutom sjömanslivet har han arbetat på flera varv t.ex. Lödöse Varf och Kalmar Varv, men också utomlands. Mötet avslutades med att Kjell B. fick blommor som tack.

Stig Bratt

Kommande aktivitet.

- Resa på Dalslands kanal med besök på Kanalmuseet och Dalslands Center i Håverud lördagen den 26 augusti.

Stig Bratt

Varfs- och Sjöfartshistoriska Föreningen i Göta älvdalen
Långgatan 9, 463 71 Lödöse
E-post: [info@ varfshistoriska.se](mailto:info@varfshistoriska.se)
Styrelsen:
Bert Kopp 073-59 00 861, Jan-Eric Nordström 0520-66 04 71,
Stig Bratt 076-23 92 299, Åke Karlsson 072-23 31 159,
Urban Pettersson 070-14 72 134, Björn Sörgaard 031-32 27 436.